

بررسی عملیات روانی دشمنان انقلاب اسلامی و راهکارهای خنثی سازی آن

نحله احسن نیا

فارس - جهرم

چکیده

عملیات روانی، امروزه یکی از پیچیده‌ترین روش‌های تبلیغاتی و از واژه‌هایی است که تاکنون تعاریف متنوع و گوناگونی براساس شرایط استفاده از آن ارائه شده است که برآیند این تعاریف را می‌توان این‌چنین بیان کرد: عملیات روانی عبارت از مجموعه اقدامات تبلیغی - روانی یک کشور یا گروه به منظور اثرگذاری و نفوذ بر عقاید و رفتار دولت‌ها و مردم در جهت مطلوب با اتکا به زمینه‌ها و ابزارهای سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و نظامی است. نکته قابل توجه در عملیات روانی این است که؛ جنگ روانی هم مقاطع مربوط به نبرد و جنگ فیزیکی را در برمی‌گیرد و هم مقاطع مربوط به فضایی که در آن نبرد فیزیکی متکی به نیروی انسانی و تسلیحات نمی‌باشد. از این رو حیطه زمانی جنگ روانی هم قبل از نبرد فیزیکی و جنگ رسمی و هم حین جنگ و هم پس از آن را پوشش می‌دهد. در ایران از ابتدای انقلاب اسلامی تاکنون موضوع تغییر نظام جمهوری اسلامی ایران از طریق نظامی یا ابزارهای نرم همواره مورد توجه دشمنان انقلاب اسلامی و سیاستمداران حاکم بر کاخ سفید بوده است و در این راستا بکارگیری عملیات روانی در سال‌های اخیر از شدت بیشتری برخوردار گردیده و به ویژه با گره خوردن موضوع هسته‌ای ایران به سایر موضوعات مورد اختلاف با آمریکا، پررنگ‌تر شده است. لذا بررسی ابعاد مختلف تلاش دشمنان انقلاب اسلامی در جهت پیروزی در عملیات روانی علیه حکومت جمهوری اسلامی ایران، و ارائه راه‌کارهایی برای مبارزه با تهدیدات ناشی از آن و خنثی سازی عملیات روانی دشمن از جمله مسائل مهمی است که می‌بایست بدان توجه ویژه داشت. در این مقاله ضمن بررسی مختصر عملیات روانی به کنکاشی کوتاه در محورهای عملکرد دشمنان انقلاب اسلامی در راه اندازی عملیات روانی پرداخته شده است تا با علم بر آنها بتوان راهکارهایی را در جهت خنثی سازی عملیات روانی دشمنان ارائه داد. در پایان نیز پیشنهاداتی از جمله،

تقویت قابلیت‌ها و ظرفیت‌های رسانه‌ای جمهوری اسلامی ایران در عرصه‌ی داخلی و خارجی، تقویت توان بسیج عمومی و تعهد نیروهای مسلح، توجه به شکاف‌های قومی، فرقه‌ای، صنفی و دانشجویی و چند پیشنهاد دیگر، طرح و مختصراً شرح داده شده است؛ امید که این پژوهش که تصریحی بر تحقیقات و نگرش‌های صاحب نظران امر می‌باشد، بتواند مقدمه‌ای برای پژوهش‌های ژرف‌تر در این راستا باشد.

مقدمه:

عملیات روانی (Psychological Operations) که از یک منظر تلاشی است آگاهانه و نظام‌دار برای تأثیرگذاری بر افکار و روحیات حریف، ابزاری است که امروزه دشمنان انقلاب اسلامی با بکارگیری آن سعی در مقابله با نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران دارند و روز به روز با پیشرفت تکنولوژی جهان گستره‌ی وسیع‌تری را به خود می‌گیرد. پیروزی انقلاب اسلامی به رهبری امام‌راحل(ره) صحنه‌های رویارویی و چالشی فراوانی را تاکنون با دشمنان قسم خورده خود پشت سر گذاشته، و بحمدالله ملت مسلمان ایران با توکل بر خداوند، و با همت و تلاش خود، در مقابل قدرتهای استکباری با قدرت ایستاده و روز به روز در حال پیشرفت است. بیداری اسلامی و تأثیرات شگرف انقلاب اسلامی، پیروزی‌های پی‌درپی مسلمانان را در کشورهای دیگر به ویژه در لبنان به دنبال داشته است. پیروزی حزب الله در جنگ ۳۳ روزه شوک عظیمی به دنیای کفر و استکبار وارد کرد، که نتیجه آن صف آرایی جدید دشمنان علیه مسلمانان در جبهه‌ای واحد و تشکیل ناتوی فرهنگی به فرموده مقام معظم رهبری (مد ظله العالی) است. بنابراین در شرایط حساس کنونی که فشارهای عملیات روانی چه از سوی دشمنان خارجی و چه ایادی آن در داخل رو به تزاید است، ضرورت بررسی عملیات روانی دشمنان انقلاب اسلامی و راهکارهای خنثی‌سازی و مقابله با آن، بیش از گذشته احساس می‌شود. مقاله حاضر سعی دارد تا با بررسی اجمالی عملیات روانی دشمنان انقلاب اسلامی، راهکارهایی را برای مقابله و خنثی‌سازی اینگونه عملیاتهای مذموم ارائه دهد؛ که امیدواریم در این جهت بتواند زمینه‌ای را برای انجام تحقیقات ژرف‌تر فراهم آورد.

نگاهی کلی بر عملیات روانی

عملیات روانی، امروزه یکی از پیچیده‌ترین روش‌های تبلیغاتی است که با توجه به نوع سوژه‌ها، محیط و شرایط گوناگون دیگر، تعاریف متفاوتی از آن ارائه می‌شود. به همین دلیل، لازم است که چارچوب واژگان و عبارتها در هر تعریف، تعیین و مشخص باشد. هرچقدر که محدوده تعاریف و واژگان مشخص و محدود باشد، عملیاتی‌سازی مفهوم عملیات روانی به وسیله پژوهشگران و کارگزاران آسان‌تر خواهد بود

تعریف عملیات روانی

عملیات روانی از واژه‌هایی است که تاکنون تعاریف متنوع و گوناگونی براساس شرایط استفاده از آن ارائه شده است. ارتش آمریکا در مارس ۱۹۵۵ در آیین‌نامه رزمی خود تعریفی جالب از جنگ روانی در عرصه بین‌المللی ارائه کرد؛ عملیات روانی در آیین‌نامه یاد شده این‌گونه تعریف شده است: ((استفاده دقیق و طراحی شده از تبلیغات و دیگر اعمالی است که منظور اصلی آن تأثیرگذاری بر عقاید، احساسات، تمایلات و رفتار دشمن، گروه بی‌طرف و یا گروه دوست به نحوی که پشتیبانی برای برآوردن مقاصد و اهداف ملی باشد))^۱

به اعتقاد ویلیام داوانی عملیات روانی عبارت است از: «مجموع اقداماتی که از طرف یک کشور به منظور اثرگذاری و نفوذ بر عقاید و رفتار دولتها و ملت‌های دیگر در جهت مطلوب و با ابزارهایی غیر از ابزار نظامی، سیاسی و اقتصادی انجام می‌شود». طرفداران این نگرش اغلب بر این باورند که تبلیغات جزء اصلی و اساسی جنگ روانی است نه همه آن. نگرش دیگری وجود دارد که معتقد است عملیات روانی، طیف وسیعی از فعالیت‌ها نظیر ترور و خشونت سمبلیک (که به منظور ارباب یا ترغیب مخالفان طراحی می‌شوند) را نیز در برمی‌گیرد.^۲

^۱ شیرازی، محمد، (۱۳۷۶) جنگ روانی و تبلیغات؛ مفاهیم و کارکردها؛ انتشارات سپاه پاسداران انقلاب اسلامی. ص
^۲ حسینی، حسین (۱۳۷۲)؛ مجموعه مقالات تبلیغات و عملیات روانی؛ انتشارات دانشگاه امام حسین (ع) ص ۲

پل لاینبرگر تعریف متفاوت از تعریف داواتی مطرح می‌کند به این معنا که: « عملیات روانی، آن دسته از تبلیغات بر ضد دشمن را شامل می‌شود که، با اقدامات عملی دارای ماهیت نظامی، سیاسی و اقتصادی همراه باشد.^۳ »
برآیند تعاریف مذکور را می‌توان این‌چنین بیان کرد: « عملیات روانی عبارت از مجموعه اقدامات تبلیغی - روانی یک کشور یا گروه به منظور اثرگذاری و نفوذ بر عقاید و رفتار دولتها و مردم در جهت مطلوب با اتکا به زمینه‌ها و ابزارهای سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و نظامی است.»

عملیات روانی دارای دو بعد است:

چند نکته در راستای تعاریف جنگ روانی

۱- بر اساس نکات یاد شده، جنگ روانی ماهیتاً پدیده‌ی بدیعی نیست، اما به جهت کارکرد آن با توجه به

تعبیر

تا فلری، «موج سوم»، و تعبیر «دهکده جهانی» امثال مک لوهان، تنوع، گستره، پیچیدگی و عمق تازه یافته و از این جهات قابل قیاس با عصر سنتی و قدیم نیست.

۲- فضای خصمانه، غیر دوستانه و مبتنی بر سوء ظن و قصد تخریبی و آسیب رسانی از ویژگیهای گفتمان حاکم بر جنگ روانی است. به عبارت واضح تر در جنگ روانی تأمین منافع فرد حمله شونده غایت نیست و بلکه تهدید منافع، جوهره جنگ روانی است. از این رو اگر مصلحت و منفعتی نیز در میان باشد، منافع و مصالح فرد، گروه و یا دولت مهاجم است.

۳- جنگ روانی هم مقاطع مربوط به نبرد و جنگ فیزیکی را در برمی گیرد و هم مقاطع مربوط به فضایی که در آن نبرد فیزیکی متکی به نیروی انسانی و تسلیحات، نمی باشد. از این رو حیطه زمانی جنگ روانی هم قبل از نبرد فیزیکی و جنگ رسمی و هم حین جنگ و هم پس از آن را پوشش می دهد، البته چنانچه در تعریف آمده تلاشهای غیر زمان جنگ را عملیات روانی می نامند.

^۳ سلطانی فر، محمد و هاشمی، شهناز (۱۳۲۸) پوششهای خبری؛ انتشارات سیمای شرق، ص ۱۲۰

۴- از آنجا که در فرهنگ دینی و اسلامی نیز در مقابل دشمنان امکان و مجوز خدعه، تبلیغات و اقدامات دیگر وجود دارد، از این رو همچنانکه مسلمانان محتمل است در معرض جنگ روانی دیگران قرار گیرند، همچنین مجازند که در صورت وجود فضای خصمانه علیه دشمنانشان دست به جنگ روانی بزنند.

عملیات روانی از دیدگاه قرآن و سنت

در تعریف دیگری از جنگ روانی، آمده است: «استفاده طرّاحی شده از تبلیغات و ابزارهای مربوط به آن برای نفوذ در خصوصیات فکری دشمن، با توسّل به شیوه هایی که موجب پیشرفت مقاصد امنیت ملی شود.» در قرآن کریم، آیات زیادی وجود دارد که بیشتر آن ها ناظر به جنگ های صدر اسلام در عصر پیامبر اکرم (صلی الله علیه وآله) می باشد. بخشی از این آیات در مقام پاسخ گویی به جنگ روانی دشمن بوده و در صدد است که آن ها را خنثی کند، بخش دیگری از آیات، که جنبه تعرّضی دارد، می خواهد روحیه طرف مقابل را تحت تأثیر قرار داده، به تسلیم وادارد؛ بخشی دیگر از آیات نیز در زمانی که مسلمانان احساس ضعف و شکست می کنند، در صدد تقویت روحیه آنان است.

با مطالعه سنّت نیز می توان روایات متعددی را در این زمینه ذکر کرد. از مهم ترین روایات در این باب، روایاتی است که حاکی از جواز به کاربردن خدعه در جنگ است: «الحربُ خدعةٌ». جنگ روانی از مصادیق بارز «خدعه» به معنای «مکر، حيله و فریب» است. در فقه اسلامی، خدعه در جنگ جایز است. علّامه حلّی (رحمه الله) در کتاب های تذکره و منتهی بر این مطلب، ادعای اجماع نموده است. روایاتی که علمای اسلام برای جواز خدعه در جنگ بدان استدلال نموده اند، گویای جواز جنگ روانی است. پیامبر اکرم (صلی الله علیه وآله) با نقشی همه جانبه، که در جنگ ها به کار گرفته بود، دگرگونی بزرگی در آیین نبردهای جدید به وجود آورد. وی جنگ را به تمام جبهه ها کشاند و از هر سلاحی که می توانست بهره گرفت؛ هم چنان که نبرد همه جانبه در تمام جبهه ها جریان داشت، «جنگ روانی» نیز با شدت مورد استفاده قرار می گرفت. جنگ های مسلحانه نتیجه عوامل نظامی، اقتصادی و روانی است و به همین دلیل به «نبرد همه جانبه» تعبیر می شود.

قرآن کریم به مسلمانان مأموریت داده است تا کلیه نیروها و امکاناتی را که می توان در راه جنگ و دفاع و رسیدن به قدرتی بازدارنده به خدمت درآورد، فراهم کنند: «و شما بر (مقابله) با آن ها، هر چه در توان دارید، از آلات جنگی و اسبان تازه نفس و آماده، برای تهدید و ترساندن دشمنان خدا و دشمنان خودتان فراهم آورید. و بر دیگران که شما بر دشمنی آنان مطلع نیستید و خدا به آن ها آگاه است نیز مهیا باشید و ... (سوره مبارکه انفال ۸: آیه ۶۰) مرحوم طبرسی در این باره می نویسد: «اطلاق آیه «من قوه» شامل انواع سلاح ها، افراد آموزش دیده، تأسیسات و آموزشگاه های نظامی، استحکامات، وحدت صفوف و نیروها، تلاش و تکاپوی ملی، رشد و قدرت و استقلال اقتصادی، موضع برتر سیاسی، استحکام باورهای ایدئولوژیک و بالاخره، هر آنچه از پشتوانه مادی و معنوی که می توان به خدمت جنگ درآورد، می گردد.

عملیات روانی دشمنان انقلاب اسلامی

از ابتدای انقلاب اسلامی تاکنون موضوع تغییر نظام جمهوری اسلامی ایران از طریق نظامی یا ابزارهای نرم همواره مورد توجه دشمنان انقلاب اسلامی و سیاستمداران حاکم بر کاخ سفید بوده است. در این راستا به کارگیری عملیات روانی در سال های اخیر از شدت بیشتری برخوردار گردیده و به ویژه با گره خوردن موضوع هسته ای ایران به سایر موضوعات مورد اختلاف با آمریکا، پررنگ تر شده است و به طور رسمی یا غیررسمی در سخنرانی ها و یا نوشتارهای مقامات رسمی و غیررسمی آمریکا نمود پیدا کرده است. در این میان برخی از نومحافظه کاران تندرو آمریکایی یکی از گزینه های خویش را جهت برخورد با ایران در موضوعات چالش برانگیز و به ویژه حل مسایلی نظیر موضوع هسته ای، بحران عراق، اوضاع لبنان و فلسطین و... تغییر حکومت ایران از طریق قدرت نرم می دانند. در این بخش از مقاله به بررسی ابعاد مختلف تلاش دشمنان انقلاب اسلامی در جهت پیروزی در عملیات روانی علیه حکومت جمهوری اسلامی ایران، خواهیم پرداخت و در گفتار پایانی راه کارهایی را برای مبارزه با تهدیدات ناشی از آن و خنثی سازی عملیات روانی دشمن عنوان خواهیم کرد.

محور های عملکرد دشمنان انقلاب اسلامی در راه اندازی عملیات روانی

در ۳ دهه گذشته و بویژه پس از پیروزی انقلاب اسلامی در ایران، رسانه ها و ابزارهای عملیات روانی دشمنان این انقلاب در تلاشی گسترده کوشیده اند با القای مفاهیمی نادرست، به مبارزه با انقلاب اسلامی بپردازند و به نوعی با راه انداختن شیوه ی جدیدی از براندازی در بستری از چارچوب های قانونی و ارتباطات اجتماعی، ابتدا میزان مشروعیت و مقبولیت خود را در جامعه ایران اسلامی افزایش دهند و سپس از طریق کانال هایی که نقش قدرت های بیگانه از ضروریات آن به شمار می رود، دگرگونی نظام سیاسی و ارزشهای انقلاب اسلامی را به خیال پوچ خود محقق سازند. در این جهت برخی از محورهایی را که دشمنان انقلاب اسلامی مبنای عملکرد خود قرار داده اند مرور می کنیم:

ضعیف نمودن انسجام اجتماعی و احساس تعلق مردم به حاکمیت؛

بی اعتمادی به مسولان و کارگزاران نظام؛

ناکارآمد نشان دادن عملکرد مجموعه ی نظام؛

تشویق و ایجاد زمینه ی تغییرات سیاسی؛ (با سیاست های دولتها و نهادهای غربی)

اصلاح و آزادسازی اقتصادی؛ (با سیاست های دولتها و نهادهای غربی)

تشویق و ترغیب اصلاحات آموزشی؛

دامن زدن به اختلافات و شکاف های قومی و فرقه ای؛

البته دشمنان انقلاب اسلامی همواره برای دستیابی به اهداف فوق شیوه هایی را که در بخش بعد به آنها اشاره خواهد شد، به کار می گیرند؛ که لازم است با مطالعه آنها برای یافتن راه های خنثی سازی عملیات دشمن تلاش شود.

مواضع عملیات های روانی اخیر دشمن علیه ایران

پیگیری سیاست جنگ روانی مداوم و مستمر، با هدف تضعیف احساس تعلق مردم به حکومت و ایجاد نارضایتی نیز یکی از پایه‌های اساسی موفقیت آمریکا در سیاست براندازی نرم است. مهم‌ترین موضوعاتی که ایالات متحده از آنها در جهت گسترش جنگ روانی علیه ایران استفاده میکند عبارتند از:

الف) پرونده‌ی هسته‌ای ایران: تلاش برای خطرناک نشان دادن فعالیت‌های هسته‌ای ایران، جهت‌دهی افکار عمومی جهان در سطح شهروندان و مسولان برای ایجاد یک جبهه‌ی واحد علیه ایران، نشان دادن ایران به عنوان یک کشور منزوی، ایجاد وحشت در کشورهای همسایه‌ی ایران نسبت به فعالیت‌های هسته‌ای جمهوری اسلامی، ایجاد حساسیت نسبت به عملکردهای ایران بر ضد محیط زیست، ادعای اینکه ایران به علت نفت و گاز فراوان نیازی به انرژی هسته‌ای ندارد و... از محورهای اصلی جنگ روانی آمریکا بر ضد برنامه‌ی صلح‌آمیز هسته‌ای ایران است. هدف جنگ روانی آمریکا در این قضیه نیز دست کشیدن ایران از حق طبیعی خود برای دستیابی به چرخه‌ی سوخت هسته‌ای و جلوگیری از تبدیل شدن ایران به یک قدرت منطقه‌ای است.

ب) ایجاد آشوب و احساس ناامنی: آشوب‌ها از نظر منشأ خود، به دو دسته‌ی داخلی و خارجی تقسیم میشوند که نوع خارجی آن نوعی ابزار جنگ روانی دشمن علیه یک کشور قلمداد می‌شود. ایجاد آشوب و احساس ناامنی در یک کشور میتواند زمینه‌ی مناسب را برای کاهش مشروعیت نظام، کاهش حمایت‌های مردمی، تردید نسبت به کفایت مسولان، پذیرش نقش قدرت منجی و در نهایت تضعیف حاکمیت و پایه‌های نظام فراهم نماید. البته شورش‌ها ابعاد متغیری دارند و میتوانند از شورش مسلحانه و خشن یک اقلیت بزرگ در کشور و شادی‌ها بعد از فوتبال و یا تظاهرات دانشجویی را در بر بگیرند.

ج) تشدید چالش‌های ایران در عرصه‌ی بین‌المللی: برای نمونه میتوان به تلاش برای تغییر نام خلیج فارس به خلیج عربی، تغییر نام برخی جزایر ایرانی مانند «کیش» به «قیس» و جزیره‌ی «لاوان» به «شیخ شعیب» و تشکیک در حاکمیت ایران بر جزایر سه‌گانه اشاره نمود. این موارد علاوه بر اینکه مشغولیت‌های زیادی را برای دستگاه سیاست خارجی کشور ایجاد میکند، در ایجاد ممانعت برای بهبود روابط ایران با کشورهای حاشیه‌ی

خلیج فارس و شرکت ایران در ائتلاف‌های شکل گرفته در این منطقه نیز موثر واقع شده و در نوع خود کمکی به آمریکا در راستای سیاست خود برای انزوای ایران ارزیابی میشود.

د) حمله‌ی نظامی به ایران: یکی از ابزارهای جنگ روانی آمریکا علیه جمهوری اسلامی ایران تهدید به حمله‌ی نظامی به ایران پس از افغانستان و عراق است. طرح چنین حملاتی که از سوی محافل نظامی آمریکا ارایه میشود طیف وسیعی از اقدامات نظامی از قبیل عملیات ایذایی علیه جمهوری اسلامی ایران تا اعمال فشارهای دریایی و حمله به مراکز هسته‌ای کشور را در بر می‌گیرد. از سوی دیگر برخی طرح‌های دیگر نقش کشورهای خارجی مانند اسرائیل و حتی کشورهای همسایه‌ی ایران را برای کمک به تغییر رژیم یا حملات نظامی هدفمند مورد تأکید قرار میدهند. آمریکا در این حوزه از جنگ روانی خود چندین هدف را دنبال میکند . طرح این مسایل منجر به فعالیت‌های گسترده‌ی ایران در زمینه‌ی صنایع دفاعی و به روز رسانی تجهیزات نظامی خود خواهد شد که با تحمیل هزینه‌های اضافی به بودجه‌ی کشور، گامی در جهت تعمیق مشکلات اقتصادی محسوب میشود. از سوی دیگر با دامن زدن به رقابت تسلیحاتی در منطقه، اهمیت و ضرورت حضور آمریکا در خلیج فارس و حفظ پایگاه‌های این کشور مورد تأکید قرار گرفته و همواره خطر ایران برای تهدید کشورهای منطقه و جهان مورد استفاده‌ی تبلیغاتی قرار میگیرد.

و) جنگ روانی علیه ایران در ارتباط با روند صلح خاورمیانه: یکی از زمینه‌ها و دلایل عمده‌ی فعالیت‌های روانی آمریکا علیه ایران استنباط مقامات این کشور از چگونگی مخالفت جمهوری اسلامی با روند صلح اعراب و رژیم صهیونیستی است. در همین رابطه، همکاری این کشور با سوریه و حزب‌الله لبنان معنی پیدا میکند. با توجه به این موضوع است که هر زمان در تحولات خاورمیانه کوچک‌ترین نفوذپذیری از ایران دیده میشود دستگاه‌های تبلیغاتی با بوق و کرنا سعی میکنند آن را به شدت بزرگ‌نمایی کنند. موضوع کشتی «کارن آ» که رژیم صهیونیستی در ماه ژانویه ۲۰۰۲ آن را در بندر عقبه توقیف کرد ، نشانه‌ی بارزی بر دیدگاه فوق است. رژیم صهیونیستی ادعا میکرد که آن کشتی حامل ۵۰ تن اسلحه برای فلسطینی ها بود. تبلیغات ضدایرانی در آمریکا در ارتباط با صلح خاورمیانه به گونه‌ای است که به مخاطبان این‌طور القا می کند که اولاً ایران مسول

نتیجه‌بخش نبودن روند صلح میان رژیم صهیونیستی و اعراب است و ثانیاً، بدون حمایت‌های مختلف ایران، فعالیت‌های گروه حماس، جهاد اسلامی، حزب‌الله لبنان و... علیه این رژیم اصلاً صورت نمی‌پذیرفتند.

ه) استفاده‌ی ابزاری از گفتمان‌های بشردوستانه‌ی بین‌المللی برای فشار بر ایران: محکوم نمودن ایران به نقض حقوق بشر، تلاش برای دستیابی به سلاح هسته‌ای، حمایت از افراطیون، اعمال شکنجه، بی‌اعتنایی به هنجارهای بین‌المللی و ... از ابزارهای دیگر جنگ روانی آمریکا برای تخریب وجهه‌ی ایران در عرصه‌ی بین‌المللی و کسب نوعی مشروعیت عمومی برای اقدام‌هایی علیه امنیت جمهوری اسلامی ایران است.

بنابراین مشخص می‌شود که جنگ روانی آمریکا علیه ایران جنگی نیست که تنها از سوی سازمان‌ها و مراکز نظامی به راه انداخته شود. عملیات روانی تمام تلاش‌ها و فعالیت‌های غیرنظامی، نظامی، اقتصادی، اجتماعی و اطلاعاتی را در بر می‌گیرد و مقابله با آن نیز نیازمند هماهنگی و همکاری تمامی نهادهای مرتبط با آن است که در قسمت راه‌کارها بدان پرداخته خواهد شد.

راهکارهای مقابله و خنثی سازی عملیات روانی دشمن:

اکنون پس از بررسی اجمالی مواردی در ارتباط با کلیات عملیات روانی و شناخت شیوه‌های بکارگیری آن توسط دشمنان انقلاب اسلامی به بررسی پیشنهادات و راهکارهای مقابله و خنثی سازی عملیات روانی خواهیم پرداخت.

شیوه‌های برخورد قرآن با تبلیغات و جنگ روانی مخالفان

الف) دعوت به هم‌وردی: پیامبر و مؤمنان که به حقانیت خود اطمینان دارند، گاهی دشمن را به «تحدّی» و مبارزه فرهنگی دعوت می‌کنند. یکی از این موارد درباره حقانیت قرآن است. خداوند می‌فرماید: اگر درباره آنچه بر بنده خود (پیامبر) نازل کرده‌ایم، تردید دارید یک سوره همانند آن بیاورید و اگر این کار را نکردید - که هرگز نخواهید کرد - پس بترسید از آتشی که هیزم آن گناهکارانند ... (بقره، آیات ۴-۲۳).

نمونه دیگری از این مبارزه طلبی، «مباهله»^۴ است. مسیحیان نجران، ادعا می‌کردند عیسی (ع) فرزند خداست و بعد از علم به مطلب حق، باز هم با پیامبر به مجادله برخاستند و از قبول حق طفره رفتند، آنگاه آیه نازل شد که ای پیامبر! به آنان بگو بیاید ما با زنان و فرزندان و نفوس خود و شما نیز با زنان و فرزندان و نفوس خود مباهله کنیم، و لعنت خدا را بر دروغگویان قرار بدهیم تا معلوم شود که خداوند دعای کدام یک از ما را مستجاب می‌کند (آل عمران، آیه ۶۱). مقدمات مباهله فراهم شد و مسیحیان نجران فهمیدند که زیان خواهند دید و از انجام آن سرباز زدند و به قبول جزیه تن در دادند.

ب) تقویت روحیه مؤمنان با امداد غیبی: در جنگ بدر مؤمنان از نظر نیروی انسانی و امکانات با کافران بسیار نابرابر بودند، مسلمانان در میدان جهاد، از درگاه الهی تقاضای یاری کردند و خداوند برای شادی و اطمینان قلبی آنان، هزار فرشته را به یاریشان فرستاد (انفال، آیات ۹ و ۱۰). در آن شب خواب آرام‌بخش آنان را فراگرفت، بارانی از آسمان بارید و آنان را پاک کرد و پلیدی‌های شیطان را از آن‌ها زدود و دل‌های آنان را محکم و گام‌هایشان را استوار گرداند (انفال، آیه ۱۱). در قلوب کافران رعب انداخت و مؤمنان را به مبارزه جدی‌تر تشویق کرد (انفال، آیه ۱۲).

ج) تعظیم شعائر^۵ الهی: خداوند می‌فرماید: «بزرگ داشتن شعائر الهی نشانه تقوای دل است» (حج، آیه ۳۲). این شعائر شامل سرفصل‌های آیین الهی و برنامه‌های کلی است. بعضی از مصادیق شعائر الهی در قرآن عبارتند از: قربانی کردن شترهای فربه، (حج، آیه ۳۶) سعی بین صفا و مروه (بقره، آیه ۱۵۸)، ولی شعائر الهی منحصر به اینها نیست. بزرگداشت شعائر دینی مخصوصا به صورت جمعی نوعی تبلیغ و مقابله با جنگ روانی محسوب می‌شود.

برخی پیشنهادات برای خنثی سازی عملیات روانی دشمن

^۴ مباهله یعنی نفرین طرفینی به یکدیگر
^۵ شعائر جمع شعیره و به معنی علامت و نشانه است

تقویت قابلیت‌ها و ظرفیت‌های رسانه‌ای جمهوری اسلامی ایران در عرصه‌ی داخلی و خارجی

یکی از راه‌کارهای پیش‌روی ایران برای خنثی نمودن تهدیدات ناشی از تلاش غرب برای ایجاد جنگ روانی و نشان دادن ایران به عنوان یک تهدید هسته‌ای، تقویت حضور ایران در عرصه‌های رسانه‌ای است. برای این کار تأسیس شبکه‌های رسانه‌ای داخلی و خارجی، تقویت سیستم ماهواره‌ای برای انعکاس وضعیت و دیدگاه‌های جمهوری اسلامی ایران و استفاده از رسانه‌های بیطرف جهانی برای نشان دادن چهره‌ای مثبت از کشور می‌تواند در اصلاح تصویر نادرست و نامناسب شکل‌گرفته از ایران در عرصه‌ی جهانی و نزد افکار عمومی مؤثر واقع شود. در همین راستا رصد مداوم اولویت‌های اصلی مورد توجه رسانه‌های بیگانه و مقابله‌ی هدفمند، متناسب، همزمان و هوشمندانه با تهدیدهای ناشی از آن می‌تواند مورد توجه رسانه‌های مختلف به خصوص صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران قرار بگیرد.

تقویت توان بسیج عمومی

عملیات روانی نیاز به وجود نارضایتی‌های مترکم و گسترده در جامعه دارد. از طرف دیگر قدرت بسیج اجتماعی و سیاسی نظام حاکم در ایران از هر نیروی خارجی و داخلی بیشتر است. همچنین در عملیات روانی، بیطرفی نیروهای نظامی عاملی تعیین‌کننده در پیروزی آن محسوب می‌شود؛ در حالی که در جمهوری اسلامی ایران مقابله‌ی برخاسته

از اعتقاد و تعهد نیروهای مسلح با هرگونه تلاش برضد ایران امری بدیهی به نظر می‌رسد.

توجه به شکاف‌های قومی، فرقه‌ای، صنفی و دانشجویی

در مورد هر شکاف باید از یک سو از تبدیل آن شکاف به چالش و یا بحران جلوگیری کرد و تلاش نمود سطح آن را کاهش داد. همچنین توجه بیشتر به مناطق مرزی و قومی کشور و نشان دادن اهتمام و تعهد دولت به درخواست‌های ایشان می‌تواند تا حد زیادی تهدیدهای ناشی از تفرقه‌افکنی دشمنان را خنثی کند. در همین راستا نهادهای امنیتی و قضایی کشور باید تحت مدیریت و صلاح‌دید مجموعه‌ی کلان نظام از برخوردهایی که می‌تواند منجر به نارضایتی‌های دامنه‌دار و بهانه‌ای برای مخالفان شود خودداری کنند. به علاوه مدیریت این چالش‌ها با کانالیزه کردن اعتراضات و جنبش‌های اجتماعی می‌تواند امکان هرگونه سوءاستفاده‌ی دشمنان از آن را منتفی سازد. در نهایت باید گفت اقدام راهبردی در این زمینه، تلاش‌های فرهنگی به وسیله‌ی نهادهای فرهنگ‌ساز است تا با توجه به اقلیت‌های مختلف و به کارگیری تاکتیک‌های مختلف برای جلب مشارکت اجتماعی و سیاسی آنها در سیستم سیاسی و اجتماعی کشور تلاش نمایند و هویت ملی ایرانی را تقویت کنند.

کاهش قدرت اثرگذاری بیگانگان بر نهادهای مدنی داخل کشور

برای مقابله با عملیات روانی باید از یک طرف با برنامه‌ریزی مناسب نسبت به کاهش زمینه‌های براندازی نرم اقدام کرد و کانال‌های مناسب جهت اصلاح و دگرگونی مدنی در بخش‌های گوناگون سیستم را تعریف کرد و از طرف دیگر باید با مدیریت مناسب، از ارتباط نامطلوب عناصر جامعه با عوامل بیگانه جلوگیری نمود. این اقدامات همگی باید در راستای عدم نارضایتی عمومی و کاهش مطلوبیت ابزارهای ارتباطی بیگانگان سازماندهی شوند.

به چالش کشیدن مشروعیت اقدام‌های دشمنان در عرصه‌ی بین‌المللی

جمهوری اسلامی ایران با استناد به مقررات بین‌المللی و حقوق خود در عرصه‌ی جهانی می‌تواند با نشان دادن سیاست‌های دوگانه و تبعیض‌آمیز دشمنان خصوصاً ایالات متحده در مورد موضوعات مورد توجه جهانی

مانند حقوق بشر و گسترش سلاح‌های هسته‌ای، به نوعی افکار عمومی را علیه ایالات متحده مدیریت نماید و یا حداقل از همراهی افکار عمومی برای مشروعیت‌بخشی به سیاست‌های آمریکا جلوگیری نماید.

تقویت کارآمدی نظام از طریق بهبود عملکرد یا تاکتیک اقناع

یکی از راه‌کارهای اساسی برای مقابله با شکاف‌های اجتماعی، کنترل طبقه‌ی متوسط و تقویت احساس کارآمدی نظام در میان آنها است. طبقه‌ی متوسط اصلی‌ترین قشر خواهان منافع سیاسی در جامعه است. لذا هرگونه تلاش برای افزایش کارآمدی نظام چه از طریق اقدامات واقعی برای نزدیک نمودن کارکرد نظام به خواسته‌های مشروع مردم و چه اقناع مردم نسبت به عملکرد مناسب نظام و مسولان آن می‌تواند در این راستا مورد توجه قرار بگیرد. رسانه‌ها در این خصوص دارای نقش بی‌بدیل و بسیار مهمی هستند و به صورت بلندمدت و راهبردی باید روی این گزینه تمرکز داشته باشند.

منابع و مآخذ

- ۱- حسینی، حسین (۱۳۷۲)؛ مجموعه مقالات تبلیغات و عملیات روانی؛ انتشارات دانشگاه امام حسین (ع).
- ۲- زورق، حسن (۱۳۶۸)؛ مبانی تبلیغ؛ انتشارات سروش.
- ۳- سبیلان اردستانی، حسن (۱۳۸۲)؛ عملیات روانی در اشغال عراق؛ انتشارات اداره کل پژوهش معاونت سیاسی صدا و سیما ج ۱۱.
- ۴- شیرازی، محمد (۱۳۷۶)؛ عملیات روانی و تبلیغات [مفاهیم و کاربردها]؛ انتشارات سپاه پاسداران انقلاب اسلامی.
- ۵- نشریه پگاه حوزه - شماره ۲۲۴ - ۶ بهمن ۱۳۸۶، براندازی نرم و کاربرد آن علیه جمهوری اسلامی ایران صفحه ۴ - نویسنده: دکتر محمدعلی داداشی،
- ۶- نشریه حوزه و دانشگاه - زمستان ۱۳۸۰ - شماره ۲۹ - نویسنده: کاویانی، محمد - صفحه ۲۴

۷- روزنامه کیهان - ۲۴ بهمن ۱۳۸۵ - نگاهی به جنگ روانی و آمادگی نظامی از منظر قرآن

۸- پایگاه مجلات تخصصی - به آدرس www.noormags.com

۹- پایگاه اطلاع رسانی حوزه - به آدرس www.hawzah.net